

USA, Danmark og Grønland: et sikkerhedspolitisk trekantsdrama

Den amerikanske interesse i Grønland er ikke ny. Denne gang handler det ikke imidlertid ikke kun om at give amerikanerne "frie hænder" i Grønland. Det handler også om investeringer og byrdedeling, såvel som konkret opgaveløsning der tjener amerikanske interesser. Grønland falder dermed ind i en større debat om de europæiske landes udbytning af deres 'amerikanske velgører'. Med andre ord lyder den amerikanske logik: Danmark fortjener at tabe Grønland, fordi Danmark ikke bidrager tilstrækkeligt. Dermed virker det til, at USA er nået til et punkt, hvor det at skære den danske mellemmand ud og forhandle direkte med Grønland nu bliver set som en fordel, hvor det før har været en ulempe for amerikansk interessevaretagelse.

I perioden 2006-2007 skrev den amerikanske ambassadør i København, James Cain, flere indberetninger hjem til Washington om Grønland. Anledningen var de grønlandske selvstændighedstanker, som var blevet accelereret af forventningerne om øget råstofudvinding. Som en grønlandsk embedsmand udtrykte det, var Grønland kun ét stort oliefund fra fuld selvstændighed. Disse forestillinger vakte dengang bekymring i ambassadørens ører, da det betød, at USA i stedet for at skulle samarbejde med en af sine mest trofaste allierede skulle til at samarbejde direkte med en ny og muligvis mere uforudsigelig basevært. Grønland havde for eksempel tidligere udtrykt sympati for den såkaldte 'non-alignment' bevægelse, en samling af lande, der blev dannet under Den Kolde Krig i et forsøg på at distancere sig fra både NATO og Warszawa-pagten (Olesen 2018: 76; Astrup 2011), samtidig med, at de havde udtrykt modstand mod en stærk militær tilstedeværelse på grønlandsk territorium.

Skruer vi derimod tiden frem til 2025, er billedet et ganske andet. Under Præsident Trumps ledelse har USA nu i tre måneder ført en aggressiv kampagne for at 'frigøre' Grønland fra Danmark og optage det i USA. Den aktive amerikanske destabilisering af rigsfællesskabet rejser spørgsmålet om, hvorfor USA's langvarige bekymringer om grønlandsk selvstændighed nu leder Trump-administrationen til at true med militær annektering af Grønland frem for at satse på en ny trilateral aftale. Skiftet virker paradoksalt, fordi den danske stat hvert år bruger mange penge til understøttelsen af det grønlandske samfund og også har udtrykt villighed til at opretholde forsvarspolitiske udgifter i og omkring overvågningen af Grønland, selvom det

ofte har haltet med implementeringen (Rahbek-Clemmensen 2025)

En del af forklaringen på den skiftende amerikanske linje kan findes i Grønlands strategiske position i den amerikanske interessesfære, og i hvad USA er begyndt at opfatte som en fejlslagen delegeret sikkerhedsmodel, hvor dansk deltagelse ikke længere er nødvendig.

USA's interesser i Grønland 1941-2019

Den amerikanske interesse for og tilstedeværelse i Grønland er ikke ny. Allerede fra 1800-tallet og frem gjorde man sig, i skiftende amerikanske administrationer, periodisk tanker om en eventuel erhvervelse af Grønland. Den amerikanske tilstedeværelse i Grønland begyndte imidlertid først under Anden Verdenskrig, da den danske ambassadør i Washington, Henrik Kauffmann, i 1941 gjorde oprør mod den danske stat og udråbte sig selv som repræsentant for det frie Danmark (Lidegaard 1996). Denne noget atypiske diplomatiske manøvre fik accept og opbakning fra værtslandet, USA, til gengæld for, at han som det frie Danmarks repræsentant, gav USA tilladelse til at oprette militærbaser i Grønland.

USA drog god nytte af deres baser i Grønland, og derfor var amerikanske myndigheder ikke ivrige efter at opgive disse baser efter krigen (DUPI 1997: 28). Derfor foreslog den amerikanske præsident Harry Truman, at USA købte øen af Danmark for en pris på 100 millioner dollars. Dette blev imidlertid afvist fra dansk side, og det var først da Danmark gik ind i NATO, at man efterfølgende, i 1951, kunne indgå en ny aftale, der formaliserede den amerikanske tilstedeværelse i Grønland efter krigen (Danmark og USA 1951).

Af Mikkel Runge Olesen,
Seniorforsker, DIIS

Af Rasmus Brun Pedersen,
Lektor, Institut For
Statskundskab,
Aarhus Universitet

” Danmarks primære bidrag var dengang at stille territorium til rådighed. Dette blev under den Kolde Krig værdsat af USA i en sådan grad, at man i dansk koldkrigsforskning har talt om eksistensen af et Grønlandskort, altså et slags trumfkort, som beskyttede Danmark imod alt for stærk amerikansk kritik

Den strategiske betydning af Grønland under den kolde krig varierede over tid i takt med spændingsniveauet i magtbalancen. Således var der f.eks. i en periode fra slutningen af 1950'erne og til midten af 1960'erne et mindre antal atomvåben i Grønland. Dette var sket med stiltiende accept fra den danske regering, som imidlertid udadtil insisterede på Grønlands atomfri status (DUPI 1997: 559-568). Løbende blev overvågningsopgaver en mere og mere central del af øens strategiske betydning i det amerikanske missilforsvar, f.eks. i forhold til at kunne spore interballistiske missiler på vej imod USA. Sideløbende var der også fokus på at holde øje med russiske atombevåbnede ubåde samt bombefly. USA investerede derfor selv store summer i både ubådsjagt og i radarovervågning blandt andet i og omkring Grønland (Archer 1988; DUPI 1997: 273-275; McHale 2008: 151; Stanton 2017: 37).

Danmarks primære bidrag var dengang at stille territorium til rådighed. Dette blev under den Kolde Krig værdsat af USA i en sådan grad, at man i dansk koldkrigsforskning har talt om eksistensen af et Grønlandskort, altså et slags trumfkort, som beskyttede Danmark imod alt for stærk amerikansk kritik af alt fra lave forsvarsudgifter til fodnotepolitikken (Henriksen og Rahbek-Clemmensen 2017).

Efter den Kolde Krigs afslutning blev behovet for overvågning mindre. Mens USA opretholdt og udbyggede sin tilstedeværelse i Thule som led i det amerikanske missilforsvar og indgik en ny aftale med Danmark og Grønland i 2004 (Kristensen 2005), blev radarovervågning af bombefly over Grønland – den såkaldte DEW-linje – opgivet i 1991 (Lauridsen et al. 2011: 310). Derefter var den amerikanske tilstedeværelse i Grønland centreret om Thulebasen. Samtidig var sikkerhedssituationen i Arktis i de følgende årtier så relativt god, at man talte om arktisk exceptionisme.

Sikkerhedspolitikken vender tilbage til Arktis men på nye præmisser

Ideen om det exceptionelle Arktis begyndte at krakelere i årene 2014-2019, fordi konflikten mellem Rusland og Vesten, forårsaget af den russiske annektering af Krim, også påvirkede samarbejdet i Arktis, og fordi ikke bare Rusland, men også Kina, gradvist blev mere aktive i regionen. I 2019 annoncerede USA, at man nu igen så Arktis som en region, igennem hvilken USA blev truet og kunne blive angrebet fra. Dermed blev Grønlands territorium endnu engang centralt for amerikansk sik-

kerhedspolitik. Trumps tilgang var dog atypisk, og det udløste forvirring og forbløffelse i København og Nuuk, da Trump i august 2019 for første gang gav udtryk for et ønske om at købe og tage kontrol med Grønland.

Krisen var dog kortvarig. Selvom den danske statsminister Mette Frederiksen i krisens første dage fik fornærmet Trump med at kalde hans ide om købet af Grønland for ”absurd”, var det ikke værre, end at en hurtigt arrangeret telefonsamtale formåede at bringe forholdet mellem USA og Danmark tilbage på ret køl. Danmark lovede i langt højere grad at bidrage aktivt til overvågningen af Kongerigets arktiske dele. Det gjaldt især bombefly såvel som ubåde, og et par måneder senere annoncerede Mette Frederiksen, at Danmark ville investere 1,5 milliarder kroner i den såkaldte arktiske kapacitetspakke, der fokuserer på overvågning i Arktis (Olesen et al. 2020). Pakken er dog endnu ikke blevet implementeret.

Det var ikke kun Trump-administrationen, der så USA's sikkerhedspolitiske interesse stige i Grønland. Biden videreførte i store linjer Trump-administrationens sikkerhedspolitik med fokus på overvågning, men dog med en vigtig forskel: man så Danmark og Grønland som medspillere i opgaven om overvågning. Man var f.eks. villig til at hjælpe Danmark og Grønland med at finansiere nye kystradaranlæg (Sørensen 2022). Når man fra Biden-administrationen også øgede sin diplomatiske tilstedeværelse i Nuuk gennem åbningen af et amerikansk konsulat, var det derfor næppe for at fortsætte Trumps politik om at sætte sig i besiddelse af Grønland, men snarere strategisk ”hedging” i forhold til at have gode forbindelser i Grønland, hvis Grønland en dag skulle ønske selvstændighed.

Den fireårige pause med Biden har medvirket til at maskere den realpolitiske alvor i den amerikanske linje. Ikke alene blev den danske regering – igen – overrasket da Trump i juli 2024 annoncerede forsøg nummer to på at sætte sig i besiddelse af Grønland (Arha et al. 2024; Grey 2025). Man missede også, at det for Trump-administrationen handlede lige så meget om byrdedeling og kontrol som reel opgaveløsning. Da den amerikanske vicepræsident J.D. Vance f.eks. blev spurgt om, hvad de amerikanske planer for oprustning i Grønland var – efter han under sit besøg i marts 2025 ved Pituffik Space Base i Grønland netop havde hamret løs på manglende dansk overvågning af Grønlands territorium – svarede han undvigende, at der endnu ikke var nogen

konkrete planer. I tråd hermed havde den amerikanske udenrigsminister Marco Rubio blot få uger forinden pointeret, at når Danmark alligevel ikke løste sine sikkerhedspolitiske opgaver i Grønland, kunne USA lige så godt have kontrol med øen.

Det står nu klart, at det for amerikanerne ikke længere handler om, som under Den Kolde Krig, at give USA tilladelse til at have frie hænder i Grønland, men mere om byrdedeling forbundet med øgede danske bidrag til overvågning af Grønland. Danmark faldt dermed ind i en større debat om de europæiske landes udbytning af deres amerikanske velgører. Med andre ord: Danmark fortjener at tabe Grønland, fordi Danmark ikke bidrager tilstrækkeligt. Dermed kunne USA nå til et sted, hvor det at skære den danske mellemmand ud og forhandle direkte med Grønland nu blev set som en fordel, hvor det før havde været en ulempe. Værdien af grønlandskortet i dansk udenrigspolitik var dermed ikke blot i bund, men reelt i minus. Grønlandsk insisteren på frihed i forhold til handels- og investeringspartnere efter selvstændighed – inklusive Kina og Rusland – bekræftede desuden Trump-administrationen i, at fuld grønlandsk selvstændighed ikke kunne tillades.

Der er relativt klare indikationer på, at USA opfatter grønlandsk selvstændighed med en fri associeringsaftale med USA som et redskab til at få 'kontrol' over Grønland og derved stabilisere sin interessesfære og ekskludere Kina og Rusland fra området. Samtidig vil den amerikanske overtagelse af bloktilskuddet samt en eventuelt ny fond til råstofudvinding betyde, at USA i princippet har relativt gode kort på hånden til at sikre grønlandsk velvillighed over for amerikanske sikkerhedspolitiske interesser. Imod taler imidlertid, at USA er historisk upopulær i Grønland og langt mere upopulær, end da den amerikanske kampagne blev indledt i december 2024. Dertil kommer, at Grønland næppe vil være interesseret i blot at skifte Danmark ud med USA.

Selv en succesfuld amerikansk overtagelse af Grønland er dog ikke uden ulemper for USA. En udfordring vil være, at den hidtidige delegerede model, hvor Danmark afholder en del udgifter, nu skal varetages direkte af USA selv. Indtrykket fra amerikansk side er imidlertid, at man fortsat forventer, at Danmark kan tvinges til at opretholde relativt store driftsudgifter til at overvåge Grønland også efter en amerikansk overtagelse. Derved minder retorikken om det, vi har set i forbindelse med den mexicanske mur, hvor USA vil opføre den og lade mexicanerne betale. Det er dog tvivlsomt, at en sådan tilgang ville kunne accepteres i Danmark.

Fra dansk side sættes alt ind på at undgå en amerikansk overtagelse af Grønland og samtidig bevare forholdet til USA så intakt som muligt. Man har således reageret ved at sætte mere fart på implementeringen af kapacitetspakken, og i foråret 2025 er der indgået et ark-tisk delforlig på 15 mia. kr.

København skulle desuden have gjort det klart, at hvis Washington skulle fremsætte anmodninger om flere eller udvidede amerikanske militærbaser i Grønland, ville Danmark (sandsynligvis) godkende dem. En eventuel opdatering af 1951-aftalen vil derfor fra dansk side kunne give USA den militære adgang, som det har brug for (og allerede har), og give en basis for delte omkostninger. Dette ville undgå nye ensidige byrder for USA til nødvendige militære infrastrukturprojekter, som Washington ellers selv skulle opretholde. En sådan aftale vil dog skulle forhandles inden for rigsfællesskabsmodellen, men deltagelsen af den grønlandske regering kunne betyde, at den kan videreføres i tilfælde af ændringer i Grønlands status (f.eks. uafhængighed og i en associeringsaftale med Danmark). Om disse initiativer er nok til at ændre den amerikanske linje og genintroducere den delegerede sikkerhedsvaretagelse, må fremtiden vise.

Interessesfæreløkket er fra et småstatsperspektiv udfordrende, da den netop er desig-

” Danmark fortjener at tabe Grønland, fordi Danmark ikke bidrager tilstrækkeligt. Dermed kunne USA nå til et sted, hvor det at skære den danske mellemmand ud og forhandle direkte med Grønland nu blev set som en fordel, hvor det før havde været en ulempe.

” Man bør også overveje, hvordan man kan signalere til amerikanerne, at Grønland – uafhængigt eller som del af Kongeriget – aldrig vil bringe sig i en afhængighedssituation i forhold til Kina og Rusland.

net til at begrænse disses autonomi og deres fulde selvbestemmelsesret. Grænsen for indblanding er flydende, men en grundlæggende rød linje har traditionelt været, at stormagten reagerer, når der sker noget i dens sfære, der kan tænkes at påvirke dynamikkerne i den overordnede stormagtsrivalisering, eller som på en eller anden måde udfordrer stormagtens indflydelsesmonopol over ”bufferstaten”. For småstater er det vigtigt at forstå og erkende, hvornår og hvordan problemstillinger og områder, der ellers formelt juridisk

og politisk kan betragtes som indenrigspolitiske spørgsmål, nærmer sig en sikkerhedspolitisk gråzone eller krydser den linje, da det vil mobilisere en reaktion fra stormagten. Derfor bør Danmark og Grønland ikke kun overveje, hvordan USA’s ønsker om øget opgaveløsning på det sikkerhedspolitiske område kan håndteres. Man bør også overveje, hvordan man kan signalere til amerikanerne, at Grønland – uafhængigt eller som del af Kongeriget – aldrig vil bringe sig i en afhængighedssituation i forhold til Kina og Rusland.

Referencer

Arha, Kaush, Alexander Grey & Tom Dans (2024). It’s Time for a U.S.-Greenland Free Association Agreement. *The National Interest*. October 22, 2024

Archer, Clive (1988). ”The United States Defence Areas in Greenland.” *Cooperation and Conflict* 23.3 (1988): 123-144.

Astrup, Søren (2011). ”WikiLeaks: USA vil indynde sig hos grønlænderne”, *Politiken*, 12. maj 2011.

Dansk Udenrigspolitisk Institut (DUPI) (1997). ”Grønland under den kolde krig: Dansk og amerikansk sikkerhedspolitik 1945–68.”.

Danmark & USA (1951). ”Forsvarsaftalen af 1951: Bekendtgørelse om den i København den 27. april 1951 undertegnede overenskomst i henhold til Den nordatlantiske Traktat mellem Regeringerne i Kongeriget Danmark og Amerikas Forenede Stater om forsvaret af Grønland.”.

Fried, Daniel (2025). On Greenland, Trump’s choice is warmed-over McKinley or a land-mark security deal. *New Atlanticist* February 4, 2025.

Grey, Alexander (2025). *Trump is right about Greenland – here’s how to get it done*. The Hill 01/23/25

Henriksen, Anders & Jon Rahbek-Clemmensen (2017). ”The Greenland card: Prospects for and barriers to Danish Arctic diplomacy in Washington.” *Danish foreign policy yearbook* 1 (2017): 75-98.

McHale, Gannon (2008). *Stealth Boat: Fighting the Cold War in a Fast Attack Submarine*. USA: Naval Institute Press: Annapolis, Maryland.

Kristensen, Kristian Søby (2005). ”Negotiating base rights for missile defence: the case of Thule Air Base in Greenland.” i: Huerlin, Bertel og Sten Rynning (red.) *Missile Defence: International, regional and national implications*. Routledge s. 183-208.

Lauridsen, J. T., Mariager, R., Olesen, T. B. & Villame, P. (2011). *Den kolde krig og Danmark: Gads leksikon*. Gad.

Olesen, Mikkel Runge (2018). ”Lightning rod: US, Greenlandic and Danish relations in the shadow of postcolonial reputations.” *Greenland and the International Politics of a Changing Arctic*. Routledge, s. 70-82.

Olesen, Mikkel Runge et al. (2020). *Nye sikkerhedspolitiske dynamikker i Arktis: muligheder og udfordringer for Kongeriget Danmark*. DIIS.

Rahbek-Clemmensen, Jon (2025). ”U.S. Free Association with Greenland: A Bad Deal”, *War on the Rocks*, 9. januar 2025.

Sørensen, Helle Nørrelund (2022), ”Danmark og USA: Flere amerikanske radarer kan være på vej i Grønland”, KNR, 3. juni 2022.

Stanton, Don (2017). ”Looking Back at the Cold War and P-3C Anti-Submarine Warfare (ASW) 40 Years Ago.” *Defence Science Review (DSR)* 2.4 (2017): 13-47.